

Стилі оформлення посилань за вітчизняними стандартами

Правильне використання цитат та оформлення посилань у наукових роботах є важливою складовою дотримання принципів академічної доброчесності та сприяє якісному інтегруванню українських дослідників у світову систему наукової комунікації.

Правила подання бібліографічної інформації визначаються Державними стандартами України, зокрема:

- ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання»;
- ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

10 березня 2017 року набув чинності Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», згідно з яким «...бібліографічний опис списку використаних джерел може оформлятися здобувачем наукового ступеня за його вибором з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 або одним зі стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій».

Цитування творів інших авторів у наукових працях за ДСТУ 8302:2015

При написанні наукової праці досліднику важливо демонструвати широту досліджень та цікавість до публікацій інших авторів, підтверджувати власні аргументи висловами з інших джерел. Для цього використовується запозичений з інших джерел текст. Науковий етикет вимагає оформлення тексту як цитати та забезпечення його посиланням на джерело, з якого цей текст було запозичено. Посилання є важливим для збереження авторських прав.

Термінологія

Цитата – це буквально відтворені фрагменти чужої промови чи статті для підтвердження власного погляду, для полеміки з цитованим автором або з іншою метою. За видами розрізняють пряме та непряме цитування.

Пряме – дослівне цитування автора.

Непряме – виклад думок, ідей автора своїми словами, використовуючи перефразування та узагальнення.

Перефразування – переказ цитати невеликого фрагмента власними словами з обов'язковим посиланням на джерело цитування.

Посилання – це вказівка на джерело інформації (зовнішнє посилання), що приводиться у приклад, або запис, що пов'язує між собою частини документа – посилання на розділи, малюнки, таблиці, формули, додатки тощо (внутрішнє посилання).

Бібліографічне посилання – це бібліографічний опис джерела цитати або інформаційного джерела, яке обговорюється в тексті роботи, що містить відомості про документ, які є необхідними і достатніми для його загальної характеристики, ідентифікування та пошуку.

Правила цитування

В тексті наукової роботи цитата оформлюється за правилами українського правопису та має притаманні прямій мові розділові знаки.

Цитата як пряма мова:

- текст береться в лапки;
- наводиться в тій граматичній формі, що і у автора, повністю, без скорочень та спотворень авторської думки, зі збереженням особливостей авторського написання та пунктуації;
- цитату слід починати з прописної літери, якщо вона відтворює речення повністю;
- якщо цитата на правах частини включена в авторський текст, то вона пишеться з малої літери навіть тоді, коли в оригіналі вона є початком речення;
- пропуск кількох слів позначається трьома крапками, які ставляться у будь-якому місці цитати;
- пропуск кількох речень, абзаців при цитуванні допускається без спотворення авторського тексту та позначається в кутових дужках <...>;
- якщо цитата подається у вигляді вірша, то вона в лапки не береться.

При роботі над текстом необхідно приділити увагу вірному вибору системи внутрішньотекстових посилань. Від цього залежить остаточне оформлення списку літератури.

- якщо в тексті зазначено ім'я автора або основна назва документу, тоді інші елементи опису подають у круглих дужках із зазначенням сторінки або сторінкового інтервалу для точного визначення місця цитованого тексту в джерелі;
- в тексті у посиланні на джерело, що включено у список літератури, необхідно в квадратних дужках вказати номер, який це джерело має в списку, номер тому, частини, випуску (для багатотомного видання) та, за необхідністю, сторінку, на яку посилається автор.

Посилання на одне джерело: [18].

Посилання на кілька джерел: [18 ; 20 ; 25 ; 108].

Посилання на багатотомне видання: [25, т. 2].

Посилання на конкретну сторінку видання: [32, с. 150].

Цифра означає порядковий номер посилання у позатекстовому списку посилань або списку літератури. Застосовують наскрізне нумерування посилань арабськими цифрами у межах усього документа або в межах окремих глав, розділів, частин тощо. Повний бібліографічний опис джерела розміщується у списку посилань або списку літератури наприкінці основного тексту твору або його частини.

**Приклади оформлення цитат та посилань
у списку використаних джерел**

Правила	В тексті	У списку
Якщо цитата на правах частини включена в авторський текст, то вона пишеться з малої літери.	Обрядове життя слобожан у XIX ст., як про це зазначено у книзі «Краєзнавство Слобожанщини» (Жванко, 2011, с. 124), «...було наповнене різними звичаями та обрядами, святкуванням численних православних свят та окремих днів тижня».	5. Жванко Л. М. Краєзнавство Слобожанщини : навч. посіб. Харків, 2011. 384 с.
Якщо цитата супроводжується словами автора, розділові знаки ставляться, як при прямій мові.	І. Франко точно описав переживання героя: «Праця над речами, далекими й чужими його особистим інтересам, заспокоїла його, бодай на хвилю принесла йому забуття...» [29, с. 396].	29. Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. Т. 1–25. Художні твори. Т. 17. Повісті та оповідання (1887–1888) / Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. Київ, 1979. С. 396.
Якщо бібліографічне посилання на джерела інформації неможливо або небажано розмістити всередині тексту документа, щоб не переобтяжувати текст та не ускладнювати його читання, використовують підрядкове посилання.	«Плеяда харківських учених заклала фундамент під будівлю освіти та започаткувала перший інтелектуальний рух у Харкові і взагалі на Слобідський Україні» – так зазначено у першому зарубіжному дослідженні про Харківський університет – монографії польського вченого Людвіка Яновського. ² ² Яновський Л. Харківський університет на початку свого існування (1805–1820). Харків, 2004. С. 167.	32. Яновський Л. Харківський університет на початку свого існування (1805-1820). Харків : Майдан, 2017. 508 с.

При непрямому цитування, *парафразі*, для запозиченого тексту лапки не використовуються, сторінковий інтервал не зазначається, а посилання на джерело є обов'язковим. Навіть коли ви висловлюєте чужі думки своїми словами, важливо навести джерело інформації. Читач має бути спроможним визначити, яка частка у дослідженні є результатом вашої власної праці, праці інших і де знайти джерело інформації.

Приклад оформлення парафразу та посилання у списку використаних джерел

Пряма цитата	Парафразування	У списку
«Конкурентоспроможність підприємства досягається при тривалій і бездоганній роботі на ринку» [5, с. 217].	Науковець робить висновок, що підприємство не може швидко стати конкурентоспроможним. Його конкурентна перевага формується поступово, внаслідок тривалої та якісної роботи на ринку [5].	5. Малюга Л. М. Формування конкурентоспроможності підприємств готельного господарства. <i>Економіка і суспільство</i> . 2016. Вип. 5. С. 216–219.

Інформація, яка відома кожній розумно поінформованій персоні, є загальновідомою і може використовуватись без посилання на автора. Це стосується інформації з певної дисципліни, яка розміщується в підручнику, енциклопедії, довіднику і є загальновідомою в цій дисципліні.

Приклад:

Відстань від Землі до її супутника Місяця складає приблизно 400 000 км.

Цитування за вторинним джерелом

Цитування за вторинними джерелами – це не безпосереднє використання оригінального авторського тексту, а запозичення його з інших джерел, наприклад, з довідкової, навчальної, історичної літератури тощо. У вторинних текстах вже здійснено осмислення ідей, концепцій, запропонованих у текстах першоджерел. Цитування за вторинними джерелами доцільне на етапі ознайомлення з темою і проблематикою дослідження.

При цитуванні тексту по вторинному джерелу рекомендовано згадувати джерело оригінального тексту і джерело, з якого був узятий цей текст у вступних словах до наведеної цитати. При цьому в списку використаних джерел посилання дається на вторинне джерело, в якому була знайдена цитата.

Приклад цитування з вторинного джерела

В тексті	У списку
У своїй роботі «Монографії та статті з історії Слобідської України» Д. Багалій зазначає, «що Василь Назарович Каразін «завжди вважав і називав себе українцем» [Цит. за: 3, с. 81].	3. Лаврінченко Ю. Василь Каразін – архітект Відродження. Мюнхен : Сучасність, 1975. 191 с.

Слід додати, що інтерв'ю, відеоролик, кліп, графічні матеріали (таблиця, схема, малюнки, фото тощо) також є інтелектуальною власністю авторів. При запозиченні інформації з цих джерел посилання на джерело інформації обов'язкові.

Приклад:

Загородній М. Університет Каразіна – це серце Харкова, а серце рухати не можна. Інтерв'ю з ректоркою вишу. *Українська правда*. 2022. 25 квіт. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/04/25/248392/> (дата звернення: 15.06.2025).

Література:

ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Київ : ДП «УкрНДЦ», 2016. 16 с.

Кудінов О. І. Основи наукового цитування. URL: <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Kudinov-I.O.-Osnovi-naukovogo-czitivannya.pdf>

Словник іншомовних слів / Л. О. Пустовіт, О. І. Скопненко, Г. М. Сjuta, Т. В. Цимбалюк. Київ : Довіра ; Рідна мова, 2000. 1018 с.